

ความเชื่อและรูปแบบยันต์พระสิวลีสู่การสร้างสรรคจิตรกรรมเพื่อสื่อพุทธธรรม Beliefs and Patterns of Phra Sivali Yantra to Create Paintings to Communicate Dhamma

พระชัยวรวงศ์ ณ เชียงใหม่¹, พูนชัย ปันธิยะ² และ ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี³
Phra ChaiWorawong Na Chiangmai¹, Phoonchai Punthiya² and Sirisak Apisakmontri³

Received: 05 March 2026; Revised: 31 March 2026; Accepted: 03 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติ ความสำคัญ และคติความเชื่อเกี่ยวกับพระสิวลีในพระไตรปิฎก 2) วิเคราะห์รูปแบบยันต์พระสิวลี และ 3) สร้างสรรคจิตรกรรมยันต์พระสิวลีเพื่อสื่อพุทธธรรม ใช้การวิจัยแบบผสานวิธี โดยเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ศิลปะ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยฝ้ายยันต์พระสิวลีจำนวน 50 ฝืน จากวัด พิชิตภันท์ และแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และพะเยา ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 14 รูป/คน ได้แก่ นักวิชาการ พระภิกษุ ศิลปิน และปราชญ์ท้องถิ่น เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร แบบบันทึกการสำรวจฝ้ายยันต์ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และเครื่องมือสำหรับการออกแบบและสร้างสรรค์จิตรกรรม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์ การจำแนกรูปแบบ และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า 1) พระสิวลีเป็นพระอรหันต์ผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะผู้เลิศทางลาภสักการะ โดยประวัติสะท้อนหลักกรรมและผลของกรรม การให้ทาน และความเพียรในการปฏิบัติธรรม ขณะที่ความเชื่อในสังคมล้านนามักเน้นมิติแห่งโชค ลาภและความสำเร็จทางวัตถุ 2) ยันต์พระสิวลีมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ รูปพระสิวลี อักขระ คาถา เลขยันต์ และโครงสร้างทางเรขาคณิต สามารถจำแนกรูปพระสิวลีได้ 4 ลักษณะ ได้แก่ ปางเดินธุดงค์ ปางนั่งถ้อยธรรม ปางสมาธิ และเครื่องศร โดยองค์ประกอบต่าง ๆ สะท้อนระบบสัญลักษณ์ทางศาสนาและวัฒนธรรมล้านนา 3) การนำองค์ความรู้ด้านคติความเชื่อและรูปแบบยันต์มาสังเคราะห์เป็นจิตรกรรม สามารถถ่ายทอดพุทธธรรมผ่านองค์ประกอบแบบสมมาตรและสัญลักษณ์ทางศิลปะ โดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร 4 ทาน และธุดงค์วัตร แสดงให้เห็นว่าพุทธศิลป์สามารถเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงศรัทธา ศิลปวัฒนธรรม และหลักธรรมให้เข้าถึงผู้คนในสังคมร่วมสมัยได้อย่างเป็นรูปธรรม

^{1 2 3} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author, E-mail: nachiangmaichaiworawong@gmail.com

คำสำคัญ: พระสิวลี; ยันต์พระสิวลี; พุทธศิลป์; จิตรกรรมเชิงสร้างสรรค์; การสื่อพุทธธรรม

Abstract

This study aimed to: (1) examine the history, significance, and beliefs concerning Phra Sivali as presented in the Tipiṭaka; (2) analyze the patterns of Phra Sivali yantra; and (3) create Phra Sivali yantra paintings for the communication of Buddhist Dhamma. A mixed-methods research design was employed, with an emphasis on qualitative research integrated with creative art research. The sample consisted of 50 Phra Sivali yantra cloths purposively selected from temples, museums, and cultural learning centers in Chiang Mai, Lamphun, and Phayao provinces, together with 14 key informants comprising scholars, Buddhist monks, artists, and local wisdom holders. The research instruments included a document analysis form, a yantra survey record form, a semi-structured interview guide, and tools for the design and creation of paintings. Data were analyzed using content analysis, semiotic analysis, typological classification, and triangulation.

The findings revealed that: (1) Phra Sivali is an Arahant who was recognized as the foremost disciple in receiving offerings and material support. His life story reflects important Buddhist principles, including the law of karma and its consequences, generosity, and perseverance in Dhamma practice, whereas beliefs in Lanna society tend to emphasize prosperity and material success. (2) Phra Sivali yantra contain key elements comprising images of Phra Sivali, sacred characters, incantations, yantra numerals, and geometric structures. Four principal representations were identified: Phra Sivali in the walking ascetic posture, the seated posture reaching into an alms bowl, the meditation posture, and the half-figure form. These elements reflect the religious and cultural symbolic systems of Lanna society. (3) The synthesis of beliefs and yantra patterns into paintings demonstrates that Buddhist Dhamma can be communicated through symmetrical composition and artistic symbolism, particularly the Four Sublime States (Brahmavihāra), generosity, and ascetic practices (dhutaṅga). The findings indicate that Buddhist art can function as a meaningful medium linking faith, art and culture, and Buddhist teachings, thereby making Dhamma more accessible to people in contemporary society.

Keywords: Phra Sivali; Phra Sivali Yantra; Buddhist Art; Creative Painting; Dhamma Communication

บทนำ

การศึกษาความเชื่อและรูปแบบยันต์พระสิวลี สู่การสร้างสรรคจิตรกรรม เพื่อสื่อพุทธธรรม เป็นประเด็นที่มีความสำคัญ ทั้งในเชิงพระพุทธศาสนา ศิลปกรรม และวัฒนธรรมล้านนา โดยเฉพาะในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยที่ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาภ ความอุดมสมบูรณ์ และการคุ้มครองป้องกันภัยยังคงมีบทบาทในวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนอย่างต่อเนื่อง พระสิวลีในฐานะพระอัสติมหาสาวก ผู้ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นเอตทัคคะผู้เลิศทางลาภสักการะ มีประวัติปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถาว่า เป็นโอรสของพระนางสุปวาสาและเจ้าศากยวงศ์มหาลิฉณวี มีบุพกรรมเกี่ยวเนื่องกับการถวายทานอันยิ่งใหญ่ และบรรลุพระอรหัตผลตั้งแต่ยังเยาว์วัย (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2525; พระครูกล้วยานสิทธิวัฒน์, 2552) ทั้งนี้ ประวัติการอยู่ในครุภุมารดาเป็นเวลานานด้วยผลแห่งกรรม และการบรรพชาจนสำเร็จอรหัตผลในวันปลงผม ล้วนสะท้อนหลักธรรมเรื่องกรรม วิริยะ และการหลุดพ้นจากทุกขอย่างลุ่มลึก อย่างไรก็ตาม ในระดับสังคมวัฒนธรรม ความรู้เกี่ยวกับพระสิวลีกลับเน้นไปที่ความเป็นผู้บันดาลโชคลาภ มากกว่าการเป็นแบบอย่างแห่งการปฏิบัติธรรม ส่งผลให้เกิดการสร้างรูปเคารพและยันต์พระสิวลีอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในพื้นที่ล้านนา ซึ่งมีการผสมผสานความเชื่อพื้นถิ่น ศาสนาพราหมณ์ และพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกันเป็นระบบสัญลักษณ์เฉพาะถิ่น (ชานาญ การวิเศษ, 2553) การวิจัยครั้งนี้จึงตั้งอยู่บนหลักการสำคัญที่ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับพระสิวลีควรได้รับการวิเคราะห์อย่างรอบด้าน ทั้งในมิติทางคัมภีร์ มิติทางสัญลักษณ์ และมิติทางศิลปกรรม เพื่อยกระดับจากศรัทธาเชิงพิธีกรรมไปสู่การสื่อสารพุทธธรรมอย่างมีหลักวิชาการรองรับ

แม้จะมีงานศึกษาเกี่ยวกับพระสิวลีและยันต์ล้านนาอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่เน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะ การบันทึกรูปแบบ หรือการอธิบายเชิงความเชื่อ โดยยังขาดการบูรณาการเชิงลึกระหว่างคติความเชื่อกับการสร้างสรรคศิลปกรรมอย่างเป็นระบบ จากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่ล้านนา พบว่า ยันต์พระสิวลีมีความหลากหลายทั้งแบบที่ปรากฏรูปพระสิวลี และแบบที่มีเพียงอักขระ คาถา หรือเลขยันต์กำกับ โดยสามารถจำแนกรูปแบบได้หลายลักษณะ เช่น ปางเดินจุดดั่ง ปางนั่งล้อมบาตร ปางสมาธิ และปางเครื่องยศ พร้อมเครื่องบริวารสำคัญ ได้แก่ กลด บาตร ยาม และธมกรก ขณะเดียวกัน คาถาที่ปรากฏในยันต์ยังสามารถจัดกลุ่มได้ เช่น คาถาพระสิวลี คาถาหัวใจพระสิวลี คาถาเมตตามหานิยม และคาถาป้องกันภัย ซึ่งสะท้อนการเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อเรื่องโชคลาภกับหลักธรรมเรื่องเมตตาและการเกื้อกูล (พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี, 2555) อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบคือ การรับรู้ของสาธารณชนมักจำกัดอยู่ที่มิติของความร่ำรวยและความสำเร็จทางวัตถุ จนอาจลดทอนความหมายเชิงธรรม เช่น หลักพรหมวิหาร 4 ทาน และอชฎกวัตร 13 ซึ่งเป็นรากฐานทางจริยธรรมของพระสิวลี (5 บท) นอกจากนี้ ปรากฏการณ์การบูชาพระสิวลีร่วมกับพระอุปคุตและพระสังกัจจายน์ในนาม “ไตรภาคีมหาลาภ” ยิ่งตอกย้ำการตีความเชิงโชคลาภมากกว่าการเข้าถึง

แก่นธรรม (ดวงพร ตรีบุปผา, 2556; พระปลัดกมล กิตติญาโณ (สอนเมือง), 2557) ดังนั้น จึงเกิดช่องว่างทางวิชาการที่ยังไม่มีการศึกษาซึ่งนำองค์ความรู้เกี่ยวกับคติความเชื่อและรูปแบบยันต์พระสิวลีมาสังเคราะห์เป็นแนวทางสร้างสรรค์งานจิตรกรรมร่วมสมัยเพื่อสื่อพุทธธรรมอย่างชัดเจน

จากหลักการและปัญหาดังกล่าว การวิจัยนี้ จึงมุ่งตอบคำถามสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) ประวัติ ความสำคัญ และคติความเชื่อเกี่ยวกับพระสิวลีที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีสาระและนัยทางธรรมอย่างไร และมีความแตกต่างจากการรับรู้ในสังคมปัจจุบันเพียงใด (2) รูปแบบยันต์พระสิวลีในบริบทล้านนามีโครงสร้าง องค์ประกอบ และระบบสัญลักษณ์อย่างไร สามารถจัดจำแนกเชิงประเภทและตีความเชิงสัญลักษณ์ได้อย่างไร และ (3) จะสามารถนำองค์ความรู้จากการวิเคราะห์คติความเชื่อและรูปแบบยันต์พระสิวลี มาสังเคราะห์และพัฒนาเป็นจิตรกรรมร่วมสมัยที่สื่อพุทธธรรมได้อย่างไร ทั้งในด้านองค์ประกอบศิลป์ เนื้อหาธรรม และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน คำถามเหล่านี้ มิได้มุ่งเพียงสร้างองค์ความรู้เชิงทฤษฎี หากยังมุ่งพัฒนาแนวทางวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ที่บูรณาการพระพุทธรูปศาสนากับพุทธศิลป์อย่างเป็นรูปธรรม อันจะช่วยยกระดับบทบาทของงานศิลปะจากสื่อความงามไปสู่สื่อธรรม และสร้างพื้นที่ใหม่ให้กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมร่วมสมัยอย่างมีคุณค่าและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติ ความสำคัญ และคติความเชื่อเกี่ยวกับพระสิวลีในพระไตรปิฎก
2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบยันต์พระสิวลี
3. เพื่อสร้างสรรค์จิตรกรรมยันต์พระสิวลีเพื่อสื่อพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเชื่อและรูปแบบยันต์พระสิวลีสู่การสร้างสรรค์จิตรกรรมเพื่อสื่อพุทธธรรม” เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาคติความเชื่อ รูปแบบสัญลักษณ์ของยันต์พระสิวลี และนำองค์ความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์เพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม ที่สามารถสื่อพุทธธรรมได้อย่างมีระบบ โดยผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยให้ครอบคลุม ทั้งการศึกษาทางเอกสาร การสำรวจภาคสนาม และการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ศิลปะ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในมิติทางพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ของยันต์พระสิวลี ซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา และวัฒนธรรมล้านนา ผู้วิจัยมีกระบวนการและขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็น การวิจัยแบบประสานวิธี (Mixed-Methods Research) โดยเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และบูรณาการการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ศิลปะ (Creative Art Research) เข้าด้วยกัน ประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา

ตลอดจนเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับพระสืวลีและยันต์ล้านนา และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ในลักษณะการสำรวจภาคสนาม เพื่อศึกษารูปแบบยันต์พระสืวลีในพื้นที่ล้านนา และ 2) การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ศิลปะ (Creative Art Research) เป็นกระบวนการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาสังเคราะห์เป็นแนวคิดในการออกแบบและสร้างสรรค์จิตรกรรมยันต์พระสืวลี เพื่อสื่อพุทธธรรม โดยมีกระบวนการร่างแบบ ทดลององค์ประกอบ รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับปรุงผลงานจนสมบูรณ์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ฝ่ายยันต์พระสืวลีที่ปรากฏในพื้นที่ล้านนา ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนคติความเชื่อเกี่ยวกับพระสืวลีในสังคมไทย ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นฝ่ายยันต์พระสืวลีจำนวน 50 ผืน ที่เก็บรักษาอยู่ในวัด พิพิธภัณฑสถาน และแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และพะเยา นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 14 รูป/คน ประกอบด้วยนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ศิลปิน และช่างพุทธศิลป์ พระภิกษุ และปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับพระสืวลีและพุทธศิลป์ล้านนา เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความหมายของสัญลักษณ์ และแนวคิดในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยเครื่องมือสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเครื่องมือสำหรับการสร้างสรรค์ศิลปะ โดยเครื่องมือสำคัญ ได้แก่ แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ ความสำคัญ และคติความเชื่อเกี่ยวกับพระสืวลีจากพระไตรปิฎก และเอกสารที่เกี่ยวข้อง แบบบันทึกการสำรวจฝ่ายยันต์ เพื่อบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบองค์ประกอบ และสัญลักษณ์ของยันต์พระสืวลี รวมทั้งแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) สำหรับใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับความหมายของสัญลักษณ์ และแนวคิดด้านพุทธศิลป์ นอกจากนี้ ยังใช้เครื่องมือในการสร้างสรรค์ศิลปะ ได้แก่ แบบร่างภาพ และแผนผังองค์ประกอบสำหรับการออกแบบจิตรกรรม เครื่องมือทั้งหมดได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการเป็นขั้นตอน เริ่มจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติและคติความเชื่อเกี่ยวกับพระสืวลี จากนั้นผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจฝ่ายยันต์พระสืวลีในวัดและพิพิธภัณฑสถานในพื้นที่ล้านนา เพื่อศึกษารูปแบบ องค์ประกอบ และสัญลักษณ์ของยันต์ พร้อมทั้งบันทึกภาพและรายละเอียดของฝ่ายยันต์แต่ละผืน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการ พระภิกษุ ศิลปิน และปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับคติความเชื่อและความหมายของสัญลักษณ์ในยันต์ ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสำรวจ และการ

สัมภาษณ์ผู้นำมาจัดหมวดหมู่และเตรียมสำหรับการวิเคราะห์ ก่อนนำไปสังเคราะห์เป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์จิตรกรรมยันต์พระสิวลีเพื่อสื่อพุทธธรรม

5. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและบทสัมภาษณ์เกี่ยวกับความเชื่อและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสิวลี จากนั้นใช้การวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์ (Semiotic Analysis) เพื่อศึกษาความหมายของสัญลักษณ์และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ปรากฏในยันต์พระสิวลี เช่น รูปทรง อักษร คาถา และองค์ประกอบทางศิลปะ ต่อมาใช้การจำแนกรูปแบบ (Typological Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่รูปแบบของยันต์พระสิวลีตามลักษณะโครงสร้างและองค์ประกอบที่ปรากฏ สุดท้าย ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ทั้งหมดมาสังเคราะห์เป็นแนวคิดในการออกแบบและสร้างสรรค์จิตรกรรมยันต์พระสิวลีเพื่อสื่อพุทธธรรม พร้อมทั้งใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากเอกสาร ภาคนาม และความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาความเชื่อและรูปแบบยันต์พระสิวลีสู่การสร้างสรรค์จิตรกรรมเพื่อสื่อพุทธธรรม ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาประวัติ ความสำคัญ และคติความเชื่อเกี่ยวกับพระสิวลี ผลการวิจัยพบว่า พระสิวลีเป็นพระอรหันต์ในพระพุทธศาสนา ที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเอตทัคคะผู้เลิศทางลาภสักการะ โดยปรากฏเรื่องราวในพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท พระสิวลีมีประวัติการบำเพ็ญบุญบารมีมาอย่างยาวนานในอดีตชาติ โดยเฉพาะการถวายทานและการช่วยเหลือพระพุทธศาสนา จึงส่งผลให้ในชาติสุดท้ายได้บรรลุพระอรหันต์ผล และได้รับลาภสักการะมากกว่าภิกษุรูปอื่น เมื่อพิจารณาเชิงวิเคราะห์ในมิติทางพระพุทธศาสนาพบว่าประวัติของพระสิวลีสะท้อนหลักธรรมสำคัญ ได้แก่ หลักกรรมและผลของกรรม หลักการให้ทาน และหลักความเพียรในการปฏิบัติธรรม การที่พระสิวลีได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้เลิศทางลาภมิได้หมายถึงความมั่งคั่งทางวัตถุเพียงอย่างเดียว หากแต่สะท้อนผลแห่งบุญกุศลที่เกิดจากการทำความดีในอดีต ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในบริบทสังคมวัฒนธรรม พบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับพระสิวลีในสังคมไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ล้านนาได้รับการตีความในมิติของ “ผู้บันดาลโชคลาภ” มากกว่ามิติทางธรรม กล่าวคือ ประชาชนจำนวนมากนิยมบูชาพระสิวลีเพื่อหวังผลด้านโชคลาภ ความสำเร็จในการค้าขาย และความอุดมสมบูรณ์ในชีวิต ความเชื่อนี้สะท้อนกระบวนการตีความศาสนาในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและความเชื่อพื้นบ้าน ในเชิงสังเคราะห์สามารถกล่าวได้ว่า คติความเชื่อเกี่ยวกับพระสิวลีมีลักษณะสองมิติ คือ มิติทางศาสนาและมิติทางวัฒนธรรม มิติทางศาสนาเน้นคุณธรรม ความเพียร และผลแห่งกรรม ส่วนมิติทางวัฒนธรรมเน้นความเชื่อ

เรื่องโคลงและความรุ่งเรืองในชีวิต การวิจัยครั้งนี้ จึงช่วยทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมกับความเชื่อของสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำองค์ความรู้ไปพัฒนาการสื่อสารพุทธธรรมผ่านศิลปกรรม

วัตถุประสงค์ที่ 2 การวิเคราะห์รูปแบบยันต์พระสวลี ผลการศึกษาพบว่า ยันต์พระสวลีที่ปรากฏในพื้นที่ล้านนามีรูปแบบที่หลากหลาย โดยสามารถจำแนกองค์ประกอบสำคัญได้หลายลักษณะ ได้แก่ รูปพระสวลี อักษร คาถา เลขยันต์ และโครงสร้างทางเรขาคณิต ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ ที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา การวิเคราะห์รูปแบบยันต์พบว่า สามารถจำแนกลักษณะของพระสวลีในยันต์ได้ 4 รูปแบบหลัก ได้แก่ 1) พระสวลีปางเดินธุดงค์ 2) พระสวลีปางนั่งล้างบาตร 3) พระสวลีปางสมาธิ 4) พระสวลีครึ่งองค์ รูปแบบดังกล่าว สะท้อนความหมายเชิงสัญลักษณ์เกี่ยวกับการบำเพ็ญเพียร ความสมณะ และความอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะเครื่องบริวารของพระภิกษุ เช่น บาตร กลด ยาม และไม้เท้า ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของวิถีชีวิตแบบธุดงค์ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า คาถาและอักษรที่ปรากฏในยันต์พระสวลีสามารถจำแนกได้เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) คาถาพระสวลี 2) คาถาหัวใจพระสวลี 3) คาถาเมตตามหานิยม 4) คาถาป้องกันภัย 5) คาถาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา องค์ประกอบเหล่านี้สะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับพลังทางศักดิ์สิทธิ์ของคาถาและสัญลักษณ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในวัฒนธรรมล้านนา ในเชิงสังเคราะห์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ยันต์พระสวลีไม่ได้เป็นเพียงวัตถุทางความเชื่อเท่านั้น แต่ยังเป็นระบบสัญลักษณ์ที่สะท้อนโลกทัศน์ของสังคม กล่าวคือ อักษร คาถา และรูปแบบเรขาคณิตในยันต์ ล้วนเป็นภาษาสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารความหมายทางศาสนาและวัฒนธรรม การวิเคราะห์ยันต์จึงสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดทางสัญลักษณ์ ซึ่งช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์ ความเชื่อ และการตีความของผู้คนในสังคม ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่า ยันต์พระสวลีเป็นทั้งมรดกทางวัฒนธรรมและสื่อสัญลักษณ์ทางศาสนา ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะ ศรัทธา และวิถีชีวิตของชุมชนล้านนา

วัตถุประสงค์ที่ 3 การสร้างสรรค์จิตรกรรมยันต์พระสวลีเพื่อสื่อพุทธธรรม ผลการวิจัยในส่วนของการสร้างสรรค์ศิลปกรรม พบว่า การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับคติความเชื่อและรูปแบบยันต์พระสวลี มาสังเคราะห์เป็นจิตรกรรม สามารถทำหน้าที่เป็นสื่อในการถ่ายทอดพุทธธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการสร้างสรรค์เริ่มจากการศึกษาข้อมูลทางศาสนาและวัฒนธรรม จากนั้นนำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวคิดและองค์ประกอบของภาพจิตรกรรม โดยการออกแบบองค์ประกอบของภาพใช้หลักการจัดองค์ประกอบแบบสมมาตร ซึ่งช่วยสร้างความสมดุลและความศักดิ์สิทธิ์ให้กับภาพ ภาพจิตรกรรมแบ่งออกเป็นสามส่วนหลัก ได้แก่

ส่วนแรก เป็นภาพพระสวลีนั่งใต้ต้นไม้ในลักษณะล้างบาตร สื่อถึงความอุดมสมบูรณ์และผลแห่งบุญ

ส่วนกลาง เป็นภาพพระสวลีปฏิบัติธุดงค์ สื่อถึงความเพียรและการบำเพ็ญธรรม

ส่วนสุดท้าย เป็นภาพพระสวลีที่สื่อถึงความเมตตาและการเกื้อกูล

นอกจากนี้ รอบภาพยังมีการเขียนอักขระและคาถาที่เกี่ยวข้องกับพระสิวลี รวมทั้งสัญลักษณ์ทางธรรม เช่น ต้นไม้ ฝั่ง และรังผึ้ง ซึ่งเชื่อมโยงกับประวัติของพระสิวลี ในเชิงสังเคราะห์ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การสร้างสรรค์จิตรกรรมสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางทางธรรม กล่าวคือ ศิลปกรรมสามารถถ่ายทอดหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น พรหมวิหาร 4 ทาน และอุตุงควัตรผ่านสัญลักษณ์ทางศิลปะได้อย่างมีพลัง นอกจากนี้ การจัดแสดงผลงานในชุมชนยังช่วยให้ผู้คนสามารถเข้าถึงความหมายของพุทธธรรมได้ง่ายขึ้น เนื่องจากศิลปะเป็นสื่อที่เข้าใจได้โดยไม่จำกัดระดับการศึกษา การสร้างสรรค์จิตรกรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทสังคมร่วมสมัย การวิจัยครั้งนี้ ได้แสดงให้เห็นว่า การบูรณาการองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อพื้นถิ่น และศิลปกรรม สามารถนำไปสู่การพัฒนาสื่อทางศิลปะ ที่มีคุณค่าทั้งในเชิงศาสนา วัฒนธรรม และการศึกษา ซึ่งช่วยส่งเสริมการสื่อสารพุทธธรรมให้เข้าถึงผู้คนในสังคมได้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความเชื่อและรูปแบบยันต์พระสิวลีสู่การสร้างสรรค์จิตรกรรมเพื่อสื่อพุทธธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับพระสิวลี วิเคราะห์รูปแบบยันต์พระสิวลี และสร้างสรรค์จิตรกรรมเพื่อสื่อพุทธธรรม ผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ตามประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. การอภิปรายผลเกี่ยวกับประวัติและคติความเชื่อเกี่ยวกับพระสิวลี ผลการวิจัยพบว่า พระสิวลีเป็นพระอรหันต์ที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้า ว่าเป็นเอตทัคคะผู้เลิศทางลาภสักการะ ซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถา โดยประวัติของพระสิวลีสะท้อนหลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักกรรมและผลของกรรม การให้ทาน และความเพียรในการปฏิบัติธรรม ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ความเป็นผู้มีลาภของพระสิวลีมิได้เกิดจากปาฏิหาริย์ แต่เกิดจากการสั่งสมบุญกุศล จากการบำเพ็ญทานและการปฏิบัติธรรมในอดีตชาติ ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดเรื่อง กฎแห่งกรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งอธิบายว่า การกระทำของบุคคลย่อมส่งผลต่อชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559) กล่าวคือ บุคคลที่สั่งสมบุญด้วยการให้ทานและการช่วยเหลือผู้อื่นย่อมได้รับผลแห่งบุญนั้น ในรูปแบบของความอุดมสมบูรณ์ และการได้รับการเกื้อกูลจากผู้อื่น ดังนั้น การที่พระสิวลีได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้เลิศทางลาภ จึงเป็นผลมาจากการสั่งสมบุญบารมีในอดีตชาติ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในบริบทสังคมร่วมสมัย พบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับพระสิวลีในสังคมไทย มักถูกตีความในมิติของการเป็น “พระอรหันต์ผู้บันดาลโชคลาภ” มากกว่าการเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติธรรม ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ชาญชัย คงเพียรธรรม และคณะ (2560) ที่พบว่า ความนิยมในการบูชาพระสิวลีในสังคมไทย มักเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องโชคลาภ ความสำเร็จทางการค้า และความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ปรากฏการณ์ดังกล่าว สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดทางมานุษยวิทยาศาสนา ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ศาสนาในสังคมมนุษย์มักถูกตีความและปรับเปลี่ยนตามบริบท

ทางวัฒนธรรมและความต้องการของสังคม (Geertz, 1973) กล่าวคือ แม้พระสิวลีจะเป็นพระอรหันต์ที่มีคุณธรรมสูง แต่ในบริบทของสังคมไทย ผู้คนมักเน้นคุณลักษณะด้านการนำโชค लाभ มาใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจและความหวังในชีวิต ดังนั้น ผลการวิจัยจึงสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมในพระพุทธศาสนากับการตีความของสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาวิธีการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อทางศิลปกรรม

2. การอภิปรายผลเกี่ยวกับรูปแบบยันต์พระสิวลี ผลการวิจัยพบว่า ยันต์พระสิวลีในพื้นที่ล้านนา มีรูปแบบที่หลากหลายและประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลายประการ ได้แก่ รูปพระสิวลี อักขระ คาถา เลขยันต์ และโครงสร้างทางเรขาคณิต โดยสามารถจำแนกรูปแบบของพระสิวลีในยันต์ได้ 4 ลักษณะ ได้แก่ พระสิวลีปางเดินธุดงค์ พระสิวลีปางนั่งล้างบาตร พระสิวลีปางสมาธิ และพระสิวลีครึ่งองค์ ผลการศึกษานี้ แสดงให้เห็นว่ายันต์พระสิวลีไม่ได้เป็นเพียงวัตถุทางความเชื่อ แต่เป็นระบบสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ที่สะท้อนโลกทัศน์ของสังคมล้านนา การปรากฏของอักขระ คาถา และรูปทรงเรขาคณิตในยันต์ มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมและความเชื่อทางศาสนา ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับแนวคิดทาง สัญลักษณ์ศาสตร์ (Semiotics) ซึ่งอธิบายว่า สัญลักษณ์เป็นระบบที่มนุษย์ใช้สื่อสารความหมายและความเชื่อในสังคม (Eco, 1976) กล่าวคือ อักขระและรูปทรงในยันต์ ไม่ได้เป็นเพียงรูปแบบทางศิลปะ แต่เป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายเชิงศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสน่ห์ วงศ์สุฤทธิ์ (2556) ที่ศึกษายันต์ล้านนาและพบว่า ยันต์เป็นระบบสัญลักษณ์ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อพื้นบ้าน ศาสนาพราหมณ์ และพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ยุคสมัยต่าง ๆ ได้ผสมผสานแนวคิดทางศาสนาเข้ากับระบบสัญลักษณ์จนเกิดเป็นรูปแบบยันต์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น ในกรณีของยันต์พระสิวลี ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของยันต์มักเน้นคาถาเมตตาและคาถาเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งสะท้อนความเชื่อของผู้คนเกี่ยวกับการได้รับโชคลาภและการคุ้มครองป้องกันภัย ความเชื่อนี้ สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดเรื่อง ศาสนากับการสร้างความมั่นคงทางจิตใจของมนุษย์ ซึ่งมองว่าพิธีกรรมและสัญลักษณ์ทางศาสนา ช่วยให้ผู้ศรัทธารู้สึกปลอดภัยและมีความหวังในชีวิต (Durkheim, 1912/1995) ดังนั้น การศึกษารูปแบบยันต์พระสิวลีจึงไม่เพียงช่วยให้เข้าใจโครงสร้างทางศิลปกรรมของยันต์เท่านั้น แต่ยังช่วยให้เข้าใจโลกทัศน์และความเชื่อของสังคมล้านนาในมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3. การอภิปรายผลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์จิตรกรรมเพื่อสื่อพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับคติความเชื่อและรูปแบบยันต์พระสิวลี มาสังเคราะห์เป็นจิตรกรรมสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อในการถ่ายทอดพุทธธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดองค์ประกอบของภาพใช้โครงสร้างแบบสมมาตรและใช้สัญลักษณ์ทางศิลปะ เพื่อสื่อความหมายของหลักธรรม เช่น พรหมวิหาร 4 ทาน และธุดงค์วัตร ผลการวิจัยนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ศิลปกรรมสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารธรรมะ เนื่องจากศิลปะเป็นภาษาสากลที่สามารถเข้าถึงผู้คนได้โดยไม่จำกัดระดับการศึกษา แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดด้านพุทธศิลป์ที่มองว่า ศิลปกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (Huntington & Huntington, 2015) นอกจากนี้

ผลการศึกษายังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง ศิลปะกับการสื่อสารทางสังคม ซึ่งมองว่า ศิลปกรรมสามารถถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ และคุณค่าทางวัฒนธรรมของสังคมได้ (Berger, 1972) กล่าวคือ จิตรกรรมยันต์พระสืวลี ไม่เพียงสะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับโชคชะตาเท่านั้น แต่ยังสามารถสื่อสารหลักธรรมเกี่ยวกับความเมตตา การให้ และการปฏิบัติธรรม อีกประการหนึ่ง ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า การจัดแสดงผลงานศิลปกรรมในพื้นที่ชุมชน สามารถช่วยให้ผู้คนเข้าถึงพุทธธรรมได้ง่ายขึ้น เนื่องจากผู้ชมสามารถรับรู้ความหมายของหลักธรรม ผ่านประสบการณ์ทางสุนทรีย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ทางศิลปะ (Aesthetic Learning) ที่ชี้ว่า ศิลปะสามารถช่วยให้ผู้คนเกิดความเข้าใจในคุณค่าทางศีลธรรมและวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้ง (Dewey, 1934) ดังนั้น ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่า การสร้างสรรค์จิตรกรรมยันต์พระสืวลี ไม่ได้เป็นเพียงการสร้างผลงานศิลปะ แต่เป็นกระบวนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่บูรณาการพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และการสื่อสารทางสังคมเข้าด้วยกัน

การอภิปรายผลการวิจัยมาทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า คติความเชื่อเกี่ยวกับพระสืวลีมีความสัมพันธ์กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและการตีความของสังคม รูปแบบยันต์พระสืวลีเป็นระบบสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ที่สะท้อนโลกทัศน์ของชุมชนล้านนา และการสร้างสรรค์จิตรกรรมสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อสำคัญในการถ่ายทอดพุทธธรรม สู่สังคมร่วมสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และการสร้างสรรค์ศิลปกรรม จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาพุทธศิลป์ ให้มีบทบาทในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ในครั้งนี้ สามารถสังเคราะห์ได้เป็นสองมิติสำคัญ ได้แก่ มิติกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน และ มิติการสื่อพุทธธรรมผ่านงานศิลปกรรม โดยในมิติแรก ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการสร้างสรรค์จิตรกรรมยันต์พระสืวลีจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการบูรณาการองค์ความรู้จากหลายศาสตร์ ได้แก่ ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนา และแนวคิดด้านการออกแบบศิลปกรรม กระบวนการดังกล่าวเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลทางคัมภีร์และคติความเชื่อเกี่ยวกับพระสืวลี การวิเคราะห์รูปแบบยันต์และสัญลักษณ์ที่ปรากฏในผ้ายันต์ จากนั้นนำข้อมูลมาสังเคราะห์เป็นแนวคิดเชิงศิลปะ เพื่อกำหนดองค์ประกอบของภาพ เช่น รูปพระสืวลี เครื่องบริวาร อักขระยันต์ และสัญลักษณ์ทางธรรม ก่อนพัฒนาเป็นผลงานจิตรกรรมที่มีโครงสร้างองค์ประกอบอย่างสมดุล กระบวนการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การวิจัยเชิงสร้างสรรค์มิได้เป็นเพียงการสร้างผลงานศิลปะเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เชื่อมโยงการศึกษาทางวิชาการกับการปฏิบัติทางศิลปกรรมอย่างเป็นระบบ

ในมิติที่สอง คือ การสื่อพุทธธรรมผ่านงานศิลปกรรม ผลการวิจัยพบว่า จิตรกรรมยันต์พระสืวลี สามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสืวลี ได้แก่ พรหมวิหาร 4 ทาน และชฎงค์วัตร ซึ่งถูกนำเสนอผ่านสัญลักษณ์ทางศิลปะและองค์ประกอบของภาพ เช่น ภาพพระสืวลีปฏิบัติชฎงค์

สัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ และอักขระคาถาที่เกี่ยวข้องกับเมตตาและการเกื้อกูล การสื่อสารพุทธธรรมในลักษณะดังกล่าว ช่วยให้ผู้ชมสามารถเข้าถึงความหมายของหลักธรรมได้ผ่านประสบการณ์ทางสุนทรีย์ และทำให้ศิลปกรรมกลายเป็นสื่อกลางระหว่างศรัทธาทางศาสนากับความเข้าใจในหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น องค์ความรู้จากการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ครั้งนี้จึงไม่เพียงสะท้อนคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของยันต์พระสิวลีเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นศักยภาพของพุทธศิลป์ในการเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการเผยแพร่และสื่อสารพุทธธรรมในบริบทสังคมร่วมสมัยอีกด้วย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความเชื่อและรูปแบบยันต์พระสิวลี สู่การสร้างสรรค์จิตรกรรมเพื่อสื่อพุทธธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับพระสิวลี วิเคราะห์รูปแบบยันต์พระสิวลี และนำองค์ความรู้ดังกล่าว มาสร้างสรรค์เป็นผลงานจิตรกรรมเพื่อสื่อพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า พระสิวลีเป็นพระอรหันต์ที่ได้รับการยกย่องในพระพุทธศาสนาว่า เป็นผู้เลิศทางลาภสักการะ ซึ่งสะท้อนหลักธรรมสำคัญเรื่องกรรม การให้ทาน และความเพียรในการปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ รูปแบบยันต์พระสิวลีที่ปรากฏในพื้นที่ล้านนามีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ รูปพระสิวลี อักขระ คาถา และรูปทรงเรขาคณิต ซึ่งล้วนมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น การนำองค์ความรู้ดังกล่าวมาสังเคราะห์ในการสร้างสรรค์จิตรกรรมพบว่าสามารถใช้ศิลปกรรม เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดพุทธธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการสื่อสารคุณค่าทางศาสนา การส่งเสริมความเข้าใจในหลักธรรม และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของสังคมล้านนา นอกจากนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานด้านศิลปวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนา เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และกระทรวงวัฒนธรรม ควรสนับสนุนการศึกษาและการอนุรักษ์มรดกทางพุทธศิลป์ โดยเฉพาะองค์ความรู้เกี่ยวกับยันต์และศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

1.2 ภาครัฐและสถาบันการศึกษา ควรส่งเสริมการบูรณาการองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และศิลปกรรมสร้างสรรค์ในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้เยาวชนและประชาชน ได้เรียนรู้คุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมผ่านกระบวนการสร้างสรรค์

1.3 ควรสนับสนุนการจัดนิทรรศการหรือพื้นที่แสดงผลงานพุทธศิลป์ในระดับชุมชน และระดับประเทศ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ทางศาสนาและวัฒนธรรมผ่านงานศิลปกรรม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ศิลปินและผู้สร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ ควรศึกษาคติความเชื่อและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ก่อนนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ศิลปกรรม เพื่อให้ผลงานสามารถสะท้อนคุณค่าทางศาสนาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2.2 วัดและชุมชน สามารถนำผลงานพุทธศิลป์ เช่น จิตรกรรมหรือสื่อศิลปะที่เกี่ยวข้องกับพระสวลี ไปใช้เป็นสื่อในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปกรรมแก่ประชาชน

2.3 การจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น เวิร์กช็อปศิลปะพุทธศิลป์ หรือกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับยันต์และสัญลักษณ์ทางศาสนา อาจช่วยสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนรุ่นใหม่

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบรูปแบบยันต์พระสวลีในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย เพื่อทำความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมและคติความเชื่อของแต่ละพื้นที่

3.2 ควรศึกษาบทบาทของพุทธศิลป์ในฐานะเครื่องมือในการสื่อสารพุทธธรรมในสังคมร่วมสมัย โดยอาจเปรียบเทียบระหว่างศิลปกรรมแบบดั้งเดิมกับศิลปกรรมร่วมสมัย

3.3 ควรมีการศึกษาการใช้สื่อศิลปะและเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น สื่อมัลติมีเดียหรือศิลปะดิจิทัล ในการถ่ายทอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมยุคใหม่

3.4 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับพระสวลีกับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ศรัทธา เพื่อทำความเข้าใจบทบาทของความเชื่อทางศาสนาในวิถีชีวิตของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม และคณะ. (2560). *ความเชื่อเกี่ยวกับพระสวลีในสังคมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- ชำนาญ การวิเศษ. (2553). *ยี่งูบูชาถูกเคล็ดวิธี ยี่งูรายแบบทันตาเห็น*. กรุงเทพฯ: เพชรสีน้ำเงิน.
- ดวงพร ตรีบุปผา. (2556). *พระสังกัจจายน์ อรหันต์ผู้เป็นเลิศในทางอธิบายธรรม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ธรรมะ.
- พระครูกลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน กลยาณธมโม/พรมอญ). (2552). *เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดกมล กิตติญาโณ (สอนเมือง). (2557). *ศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของพระสวลีเถระที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2559). *พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ: ผลิตัมม.
- พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี (บังสันเทียะ). (2555). *วิเคราะห์อุดมการณ์ของพระสวลีเถระตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2525). *ธรรมวิภาคปริเฉทที่ 2*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

เสน่ห์ วงศ์สุฤทธิ. (2556). *ยัณฑ์ล้านนา: ระบบสัญลักษณ์และความเชื่อในสังคมล้านนา*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Berger, J. (1972). *Ways of seeing*. London, UK: Penguin Books.

Dewey, J. (1934). *Art as experience*. New York, NY: Perigee Books.

Durkheim, É. (1 995). *The elementary forms of religious life*. New York, NY: Free Press.

Eco, U. (1976). *A theory of semiotics*. Bloomington, IN: Indiana University Press.

Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. New York, NY: Basic Books.

Huntington, J. C. & Huntington, S. L. (201 5). *The art of ancient India: Buddhist, Hindu, Jain*. New York, NY: Weatherhill.